

Nr 159.

Af herr **Neiglick**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående garantier för ersättnings utgående i vissa fall till vittnen.

Uti 17 kap. 3—5 §§ rättegångsbalken återfinnas bestämmelserna om vittnesplikt.

Det framgår af dessa bestämmelser med all önskvärd tydlighet, att staten med sin auktoritet gent emot den enskilde medborgaren ålägger denne vittnesplikt icke blott uti frågor, där staten själf i en eller annan form är intresserad part utan äfven i tvister emellan enskilda personer.

Är den enskilde sålunda — och med rätta — underkastad vittnesplikt i förhållande till det allmänna och andra enskilda, följer häraf å andra sidan rätt för den vittnande att åtnjuta ersättning för de kostnader, som fullgörandet af denna plikt åsamkar honom. I fråga om ersättning till vittnen, som i brottmål åberopas af allmän åklagare, är den vittnande genom kungl. förordningen den 4 juni 1886 tillförsäkrad godtgörelse, äfven om denna stundom icke täcker hans verkliga kostnader. Likaså ligger det ju utom allt tvifvel att den enskilde, som af staten kallas att vittna i civila mål, har full trygghet i afseende å ersättnings utbekommande. Annorlunda ställer det sig för den, som af enskild part inkallas att vittna vid domstol. Visserligen stadgas uti 17 kap. 8 § rättegångsbalken sålunda: »Den vittne påkallat, betale ty sin resekostnad och tåring, efter dess värdighet. Sämjas de ej därom, lägge dem så domaren emellan, som skäligen pröfvas». Men någon garanti för att den ersättning, domstolen tillerkänner den vittnande, verkligen kommer att utgå till honom förefinnes icke. De flesta domare skola säkerligen ock kunna från sin domareverksamhet anföra en mångfald, ofta upprörande exempel, då till vittnen instämnda personer saknat hvarje möjlighet att af den ersättningskyldige parten utfä fastställd godtgörelse.

Jag tillåter mig återgifva ett typiskt fall: I, efter hvad det sedermera visade sig, uppenbar afsikt att fördröja ett krafmåls afgörande påkallade svaranden vittnesförhör vid den domstol, där målet var anhängiggjort, med en tämligen aflägsen boende person. Vittnesstämning kunde icke förvägras. Den instämde uteblef, bütfälldes och ålades att tillstädeskomma vid vite. Sedan efter upprepadt uteblifvande vitet afsevärdt förhöjts kom den instämde tillstädes. Det var en hustru. På grund af särskilda förhållanden hade hon endast med svårighet kunnat underkasta sig resan. Makarne lefde i små ekonomiska förhållanden. Hon hade fått lega en främmande människa att utöfva tillsyn öfver hemmet och makarnes minderåriga barn under hennes frånvaro. Hennes vittnesmål var utan betydelse för målets afgörande. Hon tillerkändes ersättning för inställelsen vid domstolen med cirka 100 kronor, men svaranden, som påkallat hennes hörande, saknade utmättningsbar tillgång. Hennes verkliga kostnader för inställelsen torde ock hafva uppgått till ungefärligen nämnda belopp, hvarjämte hon ådömts att utgifva böter och försutna viten. Denna person hade således att välja emellan utgifvandet af ständigt växande viten till betydande belopp eller att på egen bekostnad utan möjlighet till godtgörelse underkasta sig en i hennes ekonomiska ställning synnerligen betungande resa för fullgörandet af den vittnesplikt, staten ålägger henne.

Ett annat exempel: En af process-mani behärskad person, som förspillt sina tillgångar på fruktlösa rättegångar, instämde såsom kärende i en arfstvist icke mindre än 72 vittnen att höras vid domstolen. En afsevärd del af dessa uteblefvo visserligen; af de tillstädeskomna saknade flertalet all kännedom om tvisten — kärandens grundlösa talan ogillades — och käranden saknade helt och hållet medel att ersätta de af honom inkallade vittnena.

Likartade exempel, tagna ur högen, skola som sagdt säkerligen de flesta domare kunna anföra.

Gifvetvis kan det icke ifrågakomma att rubba på vittnesplikten. Men då staten med sin berättigade auktoritet sålunda tvingar den enskilde medborgaren att fullgöra denna vittnesplikt, torde det dock med skäl kunna ifrågasättas, huruvida staten icke är skyldig att vidtaga särskilda åtgärder för att i möjligaste mån betrygga den enskildes rätt till ersättning för hans af vittnesplikstens fullgörande orsakade kostnader.

Det tillkommer mig icke att afgifva förslag till eventuellt ordnande af denna fråga. Jag tillåter mig dock framhålla några synpunkter:

Enskild person, som påkallar vittnes hörande, skall vara skyldig ned-sätta medel för täckande af inställelsekostnaden, då sådant påfordras.

Saknar part bevisligen medel att gälta vittnes inställesekostnad, vare han skyldig lämna domstolen uppgift om de omständigheter, rörande hvilka vittnet skall höras. Finner domstolen dessa uppenbart vara betydelselösa i målet, må vittnesstämning vägras. I annat fall må det ankomma på domstolen att inkalla vittnet eller att föreskrifva om dess hörande vid annan domstol, då vittnet är aflägsset boende. I båda dessa fall må ersättning till vittnet utgå af allmänna medel enligt samma grunder, som gälla för ersättning till vittnen i brottmål, åberopade af allmän åklagare.

Då af statsverkspropositionen innevarande år inhämtas, att Kungl. Maj:t ifrågasätter vidtagande af särskilda åtgärder för omarbetning af rättegångsbalken, har det syns mig lämpligt att ifrågavarande spörsmål eventuellt måtte i sammanhang därmed tagas i öfvervägande.

Jag tillåter mig därför hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid förestående omarbetning af rättegångsbalken eller eljest måtte taga i öfvervägande frågan om garantier för ersättnings utgående till vittne, hvars hörande vid domstol påkallas af enskild part, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna föreligga.

Stockholm den 27 januari 1911.

Sixten Neiglick.